

ELS MALNOMS D'ATZENETA

PRESENTACIÓ

El present treball constitueix un estudi sobre els malnoms d'Adzeneta d'Albaida, població de la província de València que compta amb uns 1.200 habitants. L'ús dels malnoms és una pràctica molt estesa en la parla col·loquial d'aquesta localitat. En general, tots els homes posseeixen un o més sobrenoms, mitjançant els quals són identificats en cercles personals més o menys amplis.

En la recollida del corpus hem realitzat enquestes de caràcter general en les quals els informadors ens proporcionaven els malnoms actuals, juntament a l'explicació de llur origen, prenent com a base la llista dels carrers del poble.

A partir d'aquest material, procedirem en el nostre estudi d'acord amb el següent esquema:

1. En primer lloc, esbossarem una petita introducció, en la qual definirem el malnom, descriurem les seues funcions i característiques, i determinarem les seues condicions d'ús.

2. En segon lloc, provarem de fer una classificació semàntica dels malnoms d'Adzeneta.

3. Finalment, efectuarem unes breus conclusions.

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Definició del malnom

Una definició prou completa del malnom és la que ofereix JOAN MIRALLES I MONTSERRAT, segons el qual «podem definir aquesta classe d'antropònims com a “nom popular aplicat a una persona, i, per extensió, a tota una família o grup de gent més o menys nombrós, que sol tenir com a origen una referència local, personal; és a dir, un nom de persona, laboral, una simple qualitat física o moral, o bé una anècdota de caire irònic-humorístic”» (1980 : 29). Tot i això, caldria ampliar aquesta definició al·ludint al fet que l'ús de sobrenoms és determinat i restringit per les situacions comunicatives, especialment per la relació establerta entre els interlocutors.

Jesús Jiménez Martínez

1.2. Funció dels malnoms

Una volta definit el concepte de malnom, cal preguntar-se per què s'empren i quina funció aconsegueixen en la llengua. En general, podem considerar, amb O. MORI (1985: 405), que tenen valors d'«identificació», «caracterització» i «emotivitat», com veurem a continuació:

1. Primerament, els renoms serveixen per a identificar. En aquelles ocasions en què el nom o la parella nom-cognom són incapaces de distingir els subjectes, intervé el motiu per desfer els possibles xocs homonímics. Així, en el cas que ens trobem amb dues persones dites **Cento**, el determinador que se'ls afegeix, siga *El Campaner* siga *De la Casa (d)els Guardes*, «no particulariza el objeto denotado, sino que asegura la univocidad del nombre: particulariza el nombre mismo con respecto a otros nombres formalmente idénticos» (COSERIU, 1978: 307). No té com a funció, doncs, individualitzar, ja que el nom propi estableix una menció singular per ell mateix, sinó que in-

tenta que els noms resulten inequívocs; és a dir, especifica el subjecte al qual es refereix.

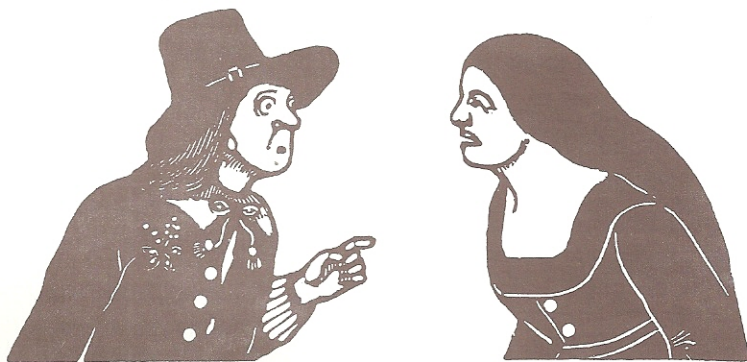
2. Pel que respecta a la funció caracteritzadora, el motiu vindria a ser un element mitjançant el qual el parlant intenta evocar algun aspecte cridaner de l'individu receptor. En aquest sentit, els renoms contrasten amb els noms propis, que no incorporen cap característica de la persona designada. Així, mentre que **Batiste** o **Salvador** no diuen res sobre el subjecte indicat, malnoms com ara *Salvorito el Gordito* o *El Bessó* sí que inclouen referències personals.

3. L'emotivitat respon a «razones psicológicas del creador, que necesita desarrollar su fantasía creando un signo más evocador, o que desea expresar sus sentimientos positivos de amistad, familiaridad, amor, o negativos, de maldad, malicia, burla» (O. MORI, 1985: 403). Per comprovar això, no cal sinó esmentar malnoms com *El Bobo* o *Tontorró*, la càrrega negativa dels quals és força evident.

O. MORI (1985: 405) considera que a voltes pot arribar a difuminar-se la funció caracteritzadora i l'emotiva, com ho demostra el fet que molts dels renoms arreplegats (*El tio Cacaquet*, *Els Guixes*, etc.) són a hores d'ara totalment opacs. En canvi, el que no es perd mai és la funció identificadora, per la qual cosa proposa per als sobrenoms «el valor funcional de "identificación subjetiva" que justifica los distintos valores contextuales» (O. MORI, 1985: 405), entre els quals cal incloure l'expressió de l'emotivitat i la possibilitat de caracteritzar el subjecte.

4. Hom podria postular a més una quarta funció del malnom relacionada amb el fet que «el acto de creación de un apodo se compara en la mentalidad popular con el de la imposición de un nombre en el acto del bautismo» (MORI, 1985: 404). Així, a Adzeneta «traure malnom» es diu també «batejar». En certa mesura, l'acte de creació d'un motiu equival a una paròdia d'aqueix acte institucional, de manera que es podria proposar com una funció més l'expressió de «el rebuig contra les estructures oficials

establertes, simbolitzades pels noms del baptisme i cognoms imposats per la llei: actitud que coincideix plenament amb l'esperit latent, bisecular, de repulsa contra l'aparell estatal». Aquesta explicació concordaria amb la missió críptica dels renoms en certes ocasions i èpoques: demostrada en l'ús de sobrenoms com a pseudònims en les societats secretes, entre els grups terroristes d'ara i sempre, com entre els bandolers i guerrillers d'èpoques pretèrites» (MOREU-REY, 1981: 26).

1.3. Característiques dels malnoms

Al marge de les característiques funcionals que acabem d'estudiar, els malnoms es distingeixen segons MOREU-REY, perquè «són signes "no-arbitraris" (és a dir, motivats), constitueixen un conjunt obert i manquen d'estabilitat» (1981: 26). Vegem a continuació cada una d'aquestes propietats particulars:

1.3. a) La no-arbitrarietat o motivació

Els noms propis es limiten a actuar com a marques d'identificació sense contingut semàntic; és a dir, són purament designatius, i, a més, són signes totalment arbitraris, convencionals i «opacs», en el sentit que llur forma no remet a cap significat. Els malnoms, per contra, es caracteritzen pel fet que «no s'accontenten d'una senzilla designació, sinó que, almenys en el període de llur engendrament, a compleixen una missió de descripció» (MOREU-REY, 1981: 27). Així doncs, els malnoms, almenys en un primer moment, són paraules motivades, açò és, remetent a alguna característica del subjecte: així, *Samoga* (de *samorra*, pronuncia com

a /g/ la /r/), *Quinze quilos* (era molt xicotet) o *El Matagossos* (malnom que rep un autobús per haver matat un gos).

1.3. b) La inestabilitat

D'altra banda, «el fet de mancar d'estatut legal, i per tant llur llibertat, afegit a una existència fonamentalment oral, gairebé mai no escrita, provoca una inestabilitat formal dels renoms, i també unes oscil·lacions semàntiques inevitables» (MOREU-REY, 1981: 27-28). Aquesta «inestabilitat formal» és

provocada fonamentalment per dos factors:

a) L'atribució a nous subjectes, que provoca canvis de gènere (de *Monquillí* hom extrau *La Monquillina*), de número (de *El Piu* i *El Cacaú*, *Els Pius* i *Els Cacaús*), i addició de sufixos (de *Bocatxa* s'obté *Bocatxetes*).

b) Canvis en la motivació. Un exemple d'aquest procés el constitueix el malnom *El Xino*, format a partir de la frase «XI (en comptes de "xe"), NO faces això». Aquest motiu és reinterpretat posteriorment i adquireix el significat de «xínés», de tal manera que la dona i el fill tenen com a renom *La Xina* i *El Xinet*.

1.3. c) Conjunt obert

Contràriament al que s'esdevé amb els cognoms, que constitueixen una llista tancada, un dels trets bàsics dels renoms és que formen un conjunt obert: es pot aplicar a qualsevol persona un nou malnom en qualsevol moment.

De tot l'anterior podem concloure, amb MOREU-REY, que «el renom és doncs mudadís per defi-

nició; en tot cas mancat absolutament de fixesa, ço que en fa, per expressar-ho de manera gràfica, un transeünt. La seva forma és transitòria, i la seva essència frueix d'una mobilitat que el transporta fàcilment d'un grup a un altre» (1981: 28).

1.4. Condicions d'ús

En aquest apartat estudiarem, d'una banda els factors que determinen el fet que una persona tinga malnom o n'estiga mancada, i d'altra les restriccions que operen en el seu ús els diversos elements que conformen una situació comunicativa. Passem, doncs, a desenvolupar aquests punts:

1.4. a) Factors que determinen la possessió o la manca de malnom

A Adzeneta trobem diversos factors de caire social que determinen la manca de malnom:

a) El sexe. D'un total de 380 malnoms, només uns 65 corresponen originàriament a dones. Això no vol dir que les dones no siguin designades habitualment per malnoms, ja que el que sol succeir és que adopten el del pare o el del marit: així, la dona de *L'Esportiner* es diu *L'Esportinera*, i la filla de *Manya* és *Paquita la Manya*. Aquesta restricció es podria relacionar amb la ideologia del sistema patriarcal, que situa el marit al mig de la casa, i al voltant d'ell dones i fills; tanmateix, es podria postular simplement que l'origen d'aquesta restricció sexual té a veure amb el fet que el període de gènesi dels malnoms sol situar-se en la infantesa, i les dones, en no formar part en aquesta època dels cercles d'amistat dels homes —i, per tant, dels «batejadors»—, solen mantenir-se'n al marge.

b) L'edat no provoca limitacions a l'adjudicació dels sobrenoms.

c) En canvi l'estrat social sí que n'estableix restriccions a l'atorgament de malnoms. Així, ni el rector ni el metge —que poden considerar-se com les persones de més alt estatus social— reben noms. La raó d'aquesta manca pot ser múltiple:

1. En primer lloc, sembla que és determinant el prestigi que rodeja aquestes persones i el respecte que se'ls professa.

2. En segon lloc, mentre que per a la resta de persones el malnom acompleix una funció identificadora, el metge, el mestre i el rector, en ser designats com a **Don tal** o **El senyor metge/mestre/rector**, queden diferenciats de tota la resta de persones, amb la qual cosa un hipotètic malnom perdria la seua funció. De la mateixa manera, els rics del poble, que solen ser tractats amb el títol de **Don**, no solen rebre malnom.

3. Finalment, cal afegir que aquestes persones solen ser forasteres, que, o bé resideixen només temporalment al poble o bé s'hi han integrat quan ja eren adults, per la qual cosa, en no haver-hi un suficient grau de familiaritat, no se'ls atorga cap mena de malnom.

1.4. b) Limitacions del context a l'ús de malnoms

En aquest apartat establirem quins factors condicionen la utilització dels malnoms en uns àmbits determinats. Amb aquesta intenció ens basarem en l'anàlisi de factors situacionals realitzada per M. GREGORY & S. CARROLL (1978), tot complementant-la amb opinions d'altres sociolingüistes. D'aquesta manera, distingirem les restriccions d'ús operades pels tenors del discurs, el cap temàtic i el mode del discurs.

1. La influència dels tenors del discurs

GREGORY & CARROLL distingeixen dos tenors: l'interpersonal i el funcional:

a) El tenor interpersonal, dins del qual trobem les restriccions a l'ús dels malnoms causades per les relacions entre els interlocutors. En aquest punt farem una distinció entre relacions de poder i de solidaritat, segons el significat que a aquests termes dóna R. BROWN (1960) (1). A partir d'aquesta parella de conceptes podem descriure els contextos en què és reprovable l'ús de malnoms:

1. Quan entre l'emissor i el receptor existeix un alt grau de soli-

daritat, l'ús de malnoms és totalment normal. Però la utilització de renoms es redueix a mesura que hom passa d'una simple relació solidària a una relació molt íntima: així, p. ex.: no és normal usar malnoms entre marit i dona.

2. Les limitacions en l'ús de sobrenoms sorgeixen quan entre els interlocutors no existeix una relació de solidaritat. En aquest cas, podem trobar-nos en dues situacions: 1) Que no existesca entre els parlants una relació de poder. S'esdevé llavors que l'ús de motius només provocarà un lleuger estranyament. 2) Que existesca una relació de poder. Els resultats de l'ús de renoms poden anar aleshores des de l'ofensa (si l'emissor és un superior) o provocar simplement una situació graciosa (si l'emissor és un inferior).

En últim terme, que s'utilitze o no el sobrenom dependrà de la delicadesa del parlant, que evitarà aquelles situacions que puguen ser ofensives per al receptor.

b) El tenor funcional també restringeix l'ús dels malnoms, ja que sol ser habitual utilitzar els motius quan s'està insultant una persona, però no s'usaria si se li volgués demanar un favor.

2. La influència del camp temàtic

GREGORY & CARROLL inclouen ací el tema i el marc del discurs. Quant al primer, no condiciona, en la nostra opinió, la possible utilització del malnom. El marc, en canvi, sí que hi intervé; així, p. ex.: entre coneguts és habitual l'ús de sobrenoms, però si aquests es troben en presència de desconeguts, aqueix ús podria ser ofensiu, i fins i tot insultant. De fet, aquest és un dels entrebancs que l'investigador troba en recollir els malnoms, ja que els informants, immersos en el marc d'una situació comunicativa formal —l'entrevista—, en la qual resulta estrany fer servir els malnoms, es mostren reacs a proporcionar les dades que coneixen.

3. La influència del mode o canal

El mode oral no estableix restriccions a l'aparició de malnoms. Per contra, en el mode escrit no és normal que les persones siguin identi-

ficades amb els malnoms. Bona mostra d'aquesta inadequació entre mode escrit i ús de renoms és que un individu ens ha obligat, sota amenaça de querrela judicial, a prescindir del seu malnom en el present article (2).

Comptat, i debatut, podem concloure que l'ús dels malnoms es troba condicionat i restringit pel caràcter formal o informal de la situació comunicativa en què es troben inclosos els interlocutors.

1.5. Conclusions

En aquest apartat hem definit el malnom. A continuació hem comentat les seues funcions i característiques. Finalment, hem alludit a les condicions i restriccions que el context opera en el seu ús.

En el següent apartat procedirem a realitzar una classificació semàntica dels malnoms d'Adzeneta, tot referint-nos, en aquells casos que siga pertinent, a les especials relacions que contrau llur forma amb llur significat.

2. CLASSIFICACIÓ SEMÀNTICA DELS MALNOMS D'ADZENETA

Una classificació semàntica dels malnoms resulta força problemàtica ja que, al costat d'aquells de motivació coneguda pels informants, se'n troben d'altres, la motivació dels quals o bé desconeix o bé resulta dubtosa. Malgrat aquesta circumstància, considerem que pot ser molt profitós establir aquesta tipologia, perquè ens mostrarà, tant en els casos de motivació segura com en els que es dubtosa o inventada, quins són els centres temàtics fonamentals en la creació de sobrenoms i, alhora, ens permetrà comprovar fins a quin punt aquests són menys nombrosos d'allò que en principi hom podria pensar. Per a realitzar aquesta llista de grups semàntics, adoptarem —amb algunes modificacions— la distribució lògica que proposa E. MOREU-REY (1981: 53).

2.1. Sobrenoms referits a una especificitat constant o almenys durable

2.1.1. Situació familiar de l'individu

Els Bessons, Els Cunyats, Els Huits (eren huit germans), *L'Orfe* (havia estat adoptat), *El Reiet* (eren 6 o 7 germanes i era l'únic xic de la casa), *J. (d)el Retor* (tenia un oncle capellà), *El Xiquet* (era com un fill per al seu oncle).

2.1.2. Situació social

Podem considerar indicador de pertinença a una classe social més alta, *La Senyoreta* (el marit era «teniente coronel»).

2.1.3. Ètnia

Entren dins d'aquest apartat «aquells que recalquen la inclusió a una ètnia o origen diferents del local» (MOREU-REY, 1981: 61). Distingirem aquells que són formats per un gentilici (*M. la Carriculana*, de Carrícola; *El tio Castellà*, de Palomar; *El Portugués, Els Rafolins*, del Ràfol), d'aquells formats amb el sintagma «de + topònim», en els quals la preposició «de» —d'acord amb la normal local— ha estat eliminada gairebé sistemàticament (*M. (de) Bellús; M. de Benissò; (de) Bussot*, vivia allí; *De la Costera; (de) Llanera; M. (de) Mondrú; El tio Quiquet de Novelè*, (descendien de Novelè); *M. (de) Torrent; El tio Turballes*, havia vingut de Turballos).

2.1.4. Característiques físiques

Aquest grup inclou referències a:

a) Les dimensions del cos.

1. Els grossos i grans: *Salvorito el Gordito, Juan el Gordo, El tio Llarg, Rafelot i Ramonot* (dos germans prou xicots).

2. Els petits: *Boixet* (era xicotet i regordet), *Els Naps* (molt menuts), *Patet, Purganço* (denominació de «Pulgarcito»), *Quinze Quilos, Taponet*.

b) La pell. Aquest malnoms solen referir-se al seu color: *Carbonilla* (de xicotet era menut i negre), *El Negrito i El Negro* (molt morenos). D'altres indiquen particularitats diverses: *Gallineta* («estava sempre aborronat i tenia carn de gallina») i *Lola la Piga* (tenia una piga).

c) Els cabells i el pèl. La major part de renoms es refereixen al color: *El Blanco, La tia Salvoreta*

Blanqueta, Els Blanquets (són rossos), *C. el Moreno, El Roig*. Però no manquen referències al pentinat: *Petxina i Xona* (es feien un tupé que pareixia una «xona» i una «petxina»), *Les Rulles*; ni els que n'indiquen l'abundor: *Peloses*, (eren peluts) i *Peluca* («portava el monyo llarg»); ni la mancança: *Corona* (tenia una corona feta al cap).

d) El cap i les seues parts.

1. Els ulls: *Falconeti* (porta un ull tapat com «Falconetti», personatge de TV).

2. El nas: *La tia Cassuela* («té el nas com un puny»), *El Xato i El tio Xato el Portugués*.

3. La boca: *Bocatxa* (té la boca gran), *El tio Morret* (fa morro) i *Tomaqueta* (té la part superior del morro roja).

4. Les dents: *El Mellat*.

e) El cos i els membres.

1. El ventre: *Panxut* («com minjàvem malament; tenia panxa»).

2. Les mans: *El Curro* (fa servir les dues mans), *El Surdo* (era esquerrà).

3. El cul: *Els Culates* (anava amb el cul cap amunt).

4. Les cames: *El tio Rana* (tenia les cames tortes).

f) Invalideses i deformacions.

1. Mutilacions de membres: *La Coixa, El Coixo Roc, El tio Manquet, La tia Manqueta*.

2. Defectes en l'oïda: *Isidret el Sord, T. el Sord*.

3. Deformacions en el cos, especialment en el tronc: *Gepeta* («té un panet —de formatge— en l'esquena»).

g) Gestos i actes.

1. De la cara: *Carassa* (feia carasses).

2. Del nas: *T. Moquello i S. Moquita* (els queien els mocs).

3. Dels ulls: *Tresa* (té un tic als ulls, que consisteix a fer el gest de la «tresca», senyal de les cartes).

4. Del cap: *Catxo* («anaven en el cap catxo, acatxaet»).

h) Peculiaritats en la manera de caminar: *El tio Carriles* o *Carrilettes* («anava a presseta»).

i) Particularitats de la parla: *Caïto* (deformació de «Juan», «Juanito» Caïto, que feia sa mare), *Carrasco* (pronunciava malament la «r», i va dir una volta «Cagasca»), *Moeté* (pronunciació de «Modestet»), *Samoga* (per «salmorra», havia estat a França i realitzava la «r» com a «g»).

j) La bellesa i la lletgesa: *La Maca* (era molt bonica, li deien «maca» perquè havia estat vivint a Barcelona), *La tia Mona* (era molt lletja).

k) El vestit: *Budellots* («era un Adam, un destarifat, anava desbotifarrat»), *Calores* («quan era xicotet li agradava anar despitrilat»), *Faixa* (portava faixa en comptes de corretja), *Jaca* (portava sempre jaca), *El Vicari* («portava un devantalillo i pareixia un vicari»).

2.1.5. Singularitats del caràcter

a) Avars: *Cèntim* («és arreplegaoret, profitoset i no es gasta ni un cèntim»), *Mixano* («és mixanet, arreplega tot el que troba»), *Els Quatre Reals* («gastaven, però sempre tenien quatre reals»).

b) Vanitosos i presumits: Al *Cèntim* ara li diuen *Dòlar*, perquè s'ha fet molt important.

c) Els apocats: *Manya* («té manya», en sentit irònic), *Manzem* (sa mare li ho deia. «Mazem» és un tranquil·lò, un callaet que no té xitxa ni aprofita pa res).

d) Els mandres i cansats: *Güenso* («feia el güenso perquè no volia

treballar»), *Jia* (del verb «jaure». Era gos), *T. Perrero* (era un malfaener), *Rajola* («era més gos que rajola»).

e) Bevedors: *El tio Petorri* (sempre anava «en un pet»).

f) Els ineptes i babaus: *T. el Bobo*, *Dindon* («estaven ambercocaets»), *B. Fava* i *Safanòria*. El més interessant d'aquests malnoms és el compost reduplicatiu *Dindon*. L'ús de la reduplicació per a indicar deficiència o neciesa apareix en diversos adjectius del català: «beninoi», «babaluet», «babau», etc. A propòsit d'aquesta qüestió i analitzant la paraula castellana «tonto», COROMINES & PASCUAL suggereixen que «en definitiva se impone seguir la opinió de Meyer Lübke (ZRPf XXVIII, 636; REW 8988), quien en vista de las variantes del vocablo y de su extensión en idiomas diversos, admite que es voz de creación expresiva. Esto me parece bastante seguro, aunque ya es menos seguro que debemos partir del balbuceo tt... tt... del hombre abobado: los vocablos de este tipo, como «chocho», «bobo», «lelo», «soso», «fofo», «memo», y en parte su hermano y sinónimo «zonzo» [...] se caracterizan por la repetición de una misma consonante, a menudo con la vocal «o», y a veces con la adición de una «n», y es esta repición la que basta para sugerir directamente la idea de necesidad o flojedad» (COROMINES & PASCUAL, 1980-83: V, 546). Sembla, doncs, que podem inserir el renom *Dindon* dins dels apel·latius que indiquen neciesa, siga per la imitació d'una peculiaritat de la parla (el balbuceig propi dels nens retardats), siga servint-se d'un me-

canisme de creació de mots ja existent en el sistema de la llengua.

g) Els bruts: *R. el Cagó* (anava sempre brut), *El Meat* (per les nits «regava el favaret»).

h) Els xarrires: *Corrucall* («era un «correveidile»»), *Els Cuentos* («tenien molt de cuento»).

i) Els mal geni: Podem diferenciar:

1. Els cabuts: *Tontorró*.

2. Els rars: *El tio Misteri* («és un poquet raro»), *S. el Mut* («parla poc»).

3. Els dolents: *Borrasca*. Ací no manquen les al·lusions iròniques: *M. Bo*, *Els Àngels*.

4. Els bojós: *El tio Loquio* («era un poquet loquet»).

j) Els massa vius: *P. el Pillo*, *Quiquet* (era pillet), *El Quita(d)or* (li ho van traure els castellans perquè furtava el menjar dels animals en els hostals).

k) Els alegres: *Cantares* (estava sempre cantant).

l) Els efeminats: *Minino*. Un petit grup de malnoms contenen addicionalment aquesta al·lusió, curiosament tots ells són formats amb un apel·latiu que s'usa per a designar la vulva (*Petxina*, *Xona*), o són mol propers semànticament a un nom que aconsegueix aqueixa funció (*Macoc*, que significa «figa de moro»).

m) Peculiaritats religioses: *Els Jehovanos* o *Els Jerovanos* (són testics de Jehová). Amb exemples com aquests, hom pot comprovar com la pertinença dels individus a un grup alié a la comunitat es correlaciona amb l'ús de molts al·lòglots, generalment castellans, en els malnoms. Aquests apel·latius entren en el discurs com a elements molt marcats, ja que suggereixen immediatament connotacions irònic-burlesques.

2.1.6. Indicadors d'ofici

En l'anàlisi dels renoms que es refereixen a aquest nucli temàtic, establim una sèrie d'apartats:

a) Malnoms que indiquen una dedicació constant: Comprén aquest grup els següents sobrenoms: *L'Agua(t)zil*, *Els Bassure-*

ros, *Les Borregueres* (criaven animals), *El Bossero* (feia bossos), *El Botecari* (farmacèutic), *El Cabrero*, *Els Campaners*, *El Carnisser*, *El Cartero*, *El Civil* (era guàrdia civil), *La Comare*, *El Corta(d)or*, *J. el Decimala(d)or* (era podador), *Els Espardenyeres*, *L'Esportiner*, *L'Esquila(d)or*, *L'Estanquer*, *La Farmacèutica*, *N. el Ferrer*, *Els Fontaners*, *La Fornera*, *El Fuster*, *El tio s. el Guarda*, *Els Llancersos* («teixien llençols de llenç»), *El Llimonero* (ven llimonades), *El tio Melero* (ven mel), *La Mestra*, *El Metge*, *J. Molinero*, *Els Obrers*, *El tio B. l'Ordenari* (feia l'ordinari), *El Pana(d)ero*, *Els Panyeros* (venien panys de tela), *El Papero* (feien papes), *P. el Peluquero*, *El tio Rellonger*, *El Retor*, *El Sacristà*, *Les Sala(d)ures* (venien sala(d)ures), *Les Sardineres* (venien sardines), *El Sastre*, *El Secretari*, *El Sequier* («manava en l'aigua de les séquies»), *El Sereno*, *El Telefoniste*, *Els Teularins* (feien teules), *El Torçudero* (feien torçudes?), *El Tramusser* (venia tramusos), *T. el Vaquero* i *El tio Viajante*. Sorprén, al primer cop d'ull, l'alternança entre el sufix català -er i el castellà -ero. Hom podria atribuir-la a la busca d'un efecte irònic, tal com hem vist abans en el cas de *Els Jehovanos*. Ara bé, com que la variant -er apareix en aquells oficis que podríem anomenar tradicionals o molt arrellats (*El Carnisser*, *Els Espardenyeres*, *L'Esportiner*, *L'Estanquer*, *El Ferrer*, etc.), i la variant -ero es troba en aquells que hom pot qualificar —a grans trets— com a més nous i menys comuns (*Els Bassurers*, *El Bossero*, *El Cabrero*, *El Cartero*, *Els Llancersos...*), es podria postular una regla variable (3) d'introducció del sufix castellà -ero que depengués del major o menor grau de tradicionalitat de l'ofici considerat. En aquesta mateixa línia caldria situar l'ús del castellà en *El tio Viajante* (i no «viatjant»), enfront del català en *El tio B. l'Ordenari* (nom tradicional de l'ofici de viatjant).

La menció de la dedicació no sempre s'efectua mitjançant noms d'ofici, sinó que existeixen d'altres possibilitats, com ara:

1. Indicar un ofici al·ludint el

lloc on es treballa: *La Bodega*, *Adela (de)l Casino*, *Tino (de)l Forn*, *Els del Moli*, *El tio Rafel de Regimiento* (serví en un «regimiento»), *Salvadora (de) la Tenda*.

2. Com assenyala MOREU-REY, «l'ofici o professió pot ser indicat directament, per metonímia, utilitzant el nom de l'objecte» (1981: 132). Així: *V. Bajoquetes* (venia bajoquetes), *El tio Tonet (d)els Bous* (portava un carro amb bous), *Batiste Burra*.

3. Més complex és el cas de *El Conde*, anomenat així perquè portava la terra del «condes».

b) Malnoms que fan referència a una dedicació accidental: *El Bunyolero* (feia bunyols per als amics el dia de Sant Josep), *El Militar* (li ho van traure en tornar del servei militar), *El Soldat*. A voltes la menció de la professió és irònica, i senyala un ofici que el subjecte mai no va arribar a exercir: així, *L'Obispo* (volia ser bisbe), *El tio Torero* (de xicotet volia ser-ho).

2.1.7. Malnoms procedents de topònims

Com que els malnoms que denoten procedència han estat inclosos en la llista dels indicadors d'ètnia o origen, aquest apartat només agruparà les referències a la localització de la casa on l'individu viu. Així tenim: *B. de Baix del Campanar*, *B. (de) Baix (de) Sant Antoni*, *Els Barrancs* (de la casa del Barranc), *Els Barranquets* (del mas dels Barranquets), *J. del Carrer Nou*, *Cento de la Casa dels Guardes*, *V. de la Casa Gran*, *E. de la Casa Sant Llorenç*, *A. (de) les Clotes* (de la casa de les Clotes), *Els Cocs* (viven al forn de «coc»), *Comero* (del mas de la Coma), *El tio V. R. de la Cotxera* (tenia una cotxera), *D. del Cristo* (té un Cristo en la porta en rajolets), *El tio Mase-ro*, *El tio B. Pansa* (vivia al mas del Pansat), *B. (d)el Para(d)or* (a sa casa hi havia un parador), *El tio R. de la Placeta*, *Rei del Barranc* (vivia al Barranc), *Els del Teular* (del mas del Teular), *Xena* (de la partida de Xena). Una mica més peculiars són *El tio (de) Mariola* (anava a la serra de Mariola a pastar) i *El Puntero* (tenien terra a la partida de la Punta).

2.1.8. Sobrenoms procedents de noms i cognoms

A vegades, el nom propi o el cognom que designa un individu és heretat pels seus fills; en aquest procés, sol donar-se una pèrdua de la motivació originària, de manera que són considerats com a renoms en endavant. Prova d'això és que molts noms i cognoms sofreixen adaptacions de gènere i nombre en passar als nous subjectes: p. ex.: de «Mompó» es deriven *La Mompona* i *Els Mompons*. La mateixa cosa s'esdevé amb els hipocorístics, però en aquest cas ni tan sols és necessari arribar a la segona generació perquè es dilueix la consciència de l'origen. El present epígraf té nombrosos apartats:

a) Malnoms que provenen d'un nom propi (4). Aquest grup comprèn:

1. Noms més o menys freqüents que hereten els fills i que poden, amb el temps, arribar a sentir-se com a sobrenoms. Se'n troben sense cap modificació normal (*Aniceto*, *Blaia*, *La Camila*, *El tio J. (de) Carmeleta*, *Carolina*, *Catalina*, *P. de Cirilo*, *J. Dámaso*, *G. d'Emilio*, *J. de la tia Inés*, *C. de Jaume*, *El tio J. de Marina*, *X. d'Emília*, *M. (de) Miguel*, *R. de Modesto*, *La tia Paula*, *Sabeleta (de) Pedro Juan*, *T. (de) Rosalia*, *Salomé*, *Tomeu*) o amb alguna alteració (*L'Agostineta*; *La tia Andelència*, d'Indalència; *Astàsio*, d'Anastàsio; *Esmeraldo*, d'Hermelando; *Facundet*, *Els Faustes*, de Fausta; *El tio Federal*, de Federico; *Els Federos*, de Federico; *Pepito*; *Felipet*; *Toni Gabilet*; *La Gaspara/Gasparo*; *Pepita Mingo*, de Domingo; *La Pera*, de Pere; *Les Petres*, de Petra; *Sensi*, d'Asensio).

2. Hipocorístics que poden arribar a sentir-se com a malnoms: *Güiso* (de Lluís), *Quico Paula* (de Francisco de Paula), *Ximo*.

b) Cognoms que serveixen com a identificadors i que a voltes passen a ser considerats malnoms: *S. de Boix*, *Borrull*, *Carbonell*, *Consales* (de González), *Copete*, *Els Descalços* (de Descalç), *Les Duraes* (de Durà), *P. Esplugues*, *Faus*, *C. Feliquier*, *El tio Gallego*, *El tio P. de Molés*, *Els Mompons/La Mompona* (de Mompó), *El tio S. de Mo-*

rrió (de Morió), *Putxeta*, *Ripoll*, *S. de Sanjuan/Sanjuanet*, *Serrano*, *Solbes*, *El tio Tormo/La tia Torma*, *Vaellos/La Vaella*, *P. (de) la Vaiana/C. el Vaià* (de Vaià), *L. Vila*, *El tio B. del Xornet* (de Jorner).

c) Renoms que s'originen en el nom d'una persona aliena al cercle familiar: *Bonifaciet* (acòlit d'un capellà que nomia Bonifacio), *Buque* (jugador de futbol), *Cànon* (és gros com Cànon, personatge de TV), *Clásico* (nom d'un torero, li ho deien perquè un bou va envestir-li el cavall), *El tio Cucala* (era carlista i un dels caps carlistes nomia així), *Mitja-sola* (nom d'un lladre, que li va ser aplicat perquè «li llevava les ferra(d)ures a un cavall anant»), *Tito* (admirador del general iugoslau), *Tom* (deia que era «Tom Tiner», actor de cinema. La seua núvia rep el nom de *La Xica*, perquè Tom Tiner apareixia amb una xica a les pel·lícules), *Valero* (paregut a un xicot que es deia així), *La Xica* (vid. *Tom*), *Zamora* (volia ser com el porter de futbol anomenat Zamora).

d) Malnoms que provenen del nom d'algun animal posseït: *Careto* (nom del seu gos).

2.2. El sobrenom es relaciona amb un fet episòdic o un dit

2.2.1. Malnoms relacionats amb fets episòdics

Àguila Tuerta (ve dels jocs d'indis), *Amparito Graelles* (vingué al poble amb unes graelles penjades per davant i una paella per darrere), *J. el Grillet* (caçava grills), *El Matagossos* (autobús que va matar un gos), *Minyones* (s'havia criat a la casa dels Minyons d'Alcoi), *Encarna la Monja* (es va disfressar de monja en una festa), *El tio Piu/Els Pius* (van matar els polls de sa mare), *J. Porra* («jugava a pilota i les

porrava —fallava— totes»), *Purete* («sempre anava en el puret i, com era castellà, li deien *Purete*»), *Ratón* (caçava rates), *Els Rocs* (tenien una porta a casa amb un forrellat que feia ric-roc), *Rueda Loca* (va caure d'una roda de tractor mentre hi jugava), *B. el Volantiner* (feia volantins), *El Xarro* (cantava el xarro mexicà).

2.2.2. Renoms procedents de frases i dits

Bacenilla («es veu que a un gotet li deia «bacenilla»), *Batallones* («quan la guerra era de dreia i anava buscant els maquis, i, molt «fàrolero», deia: «Batallones a mi mando», i se li va quedar»), *Castanyetes* (la núvia, perquè va anar a buscar una altra, li va dir: «T'esclafaré les castanyetes»), i el va galtejar), *Cireres* (son avi li deia que li portaria cireres), *Façaura* (va anar a Alcoi, on dien «face(d)ura» a la pilota de l'arròs, en tornar, va dir que la dona li havia fet «arròs en façaura», i se li va quedar), *Floretes* (deia: «Fem una flor —valentia—?», i es menjava 13 o 14 cullerades), *Llimona(da)* (son pare li deia: «Ie, llimonero»), *El tio Mecaguennadie* (no volia parlar malament i deia «Mecagueennadie»), *Les Micones* (volien que algú menjara de companatge les «micones»), *El tio Noi* (era català), *Angelita (d)el Papa* (haviem viscut a Barcelona i allí diuen «Papa» al «pare»), *Veiot* (quan caçava deia al gos que li portara un «veiot» —conill vellot—), *El Xino* (deia: «Xi, no faces això»).

2.3. Renoms la motivació dels quals desconexem

A l'igual que ha passat amb molts cognoms, alguns malnoms han perdut amb el pas del temps llur motivació i han esdevingut pa-

raules opaques. A continuació consignem els sobrenoms l'origen dels quals no hem pogut esbrinar: *Paco Bala*, *Baona*, *Teresa la Bassa*, *Borrero* (etimologia popular: «Eren aborronats»), *Botella*, *Cabots*, *El tio Cacauet/Els Cacaus*, *Cardo*, *Maria Cància*, *Candel*, *Catxamona*, *Cebes/Cebolla*, *Cepells*, *El tio Cigró*, *Marco Cigüena* (et. pop.: «Van tenir una cigonya a casa»), *Cocullo*, *El Colino*, *Els Conills* (et. pop.: Potser perquè criaven conills), *Els Coresmos*, *Els Cotetes*, *Las Cuentas* (et. pop.: «S'abuelo feia bissolets coents»), *Els Flares*, *El tio Isidro Fusero*, *Franco*, *Toni (d)el Gallo*, *Enrique Garrofa/Garrofi*, *Granero*, *Guala*, *Els Guixes*, *Macianet*, *Macocs* (ha estat associat amb el fet que era efeminat —vid. supra—), *La Madripenya*, *La Maia*, *Malalma*, *Mameluco*, *Federico Marrosa*, *P. Meliton*, *El tio Moia*, *Molondro*, *Monquillí*, *Moroto*, *El tio P. (d)el Morú*, *Mari Nàssia*, *La Nena*, *Pebrella*, *Pelón* (et. pop.: «Algú que estaria pelat»), *Perol*, *Matilde Pilili*, *La Piula*, *Pollos*, *La Puça*, *Els Putxolís*, *Els Rallats* (et. pop.: Potser perquè marcaven els animals a ratlles), *Rosa Rapantoni*, *Sabeleta (d)el Raspo* (et. pop.: Havia viscut al Raspo?), *Ratetes*, *La Remulla(da)*, *Quico Reverte*, *Batiste Rina*, *Les Rofines* (de Rofina?), *Roquelino*, *Remediet (d)el Rosari*, *Saons*, *Sella*, *El Solitari*, *Les Tàrboles*, *B. el Tendre*, *Tirorí*, *Trepa*, *Tururú*, *Ximotxorro*, *Xofis*, *El tio Xolet* i *Xorrilla*.

3. CONCLUSIONS

Després d'aquest recorregut pels malnoms, podem esbossar unes breus conclusions, que ens serviran per a remarcar la importància de l'estudi d'aquests «traseünts del llenguatge».

1. Pel que fa a la morfologia, els procediments de creació de sobrenoms ens mostren la vitalitat de la llengua i la seua capacitat per a generar noves formes amb el reduït nombre d'elements que conformen el sistema. De tota manera, cal destacar la poca utilització de la composició en la creació de malnoms a Adzeneta; ara bé, aquesta manca és compensada pel recurs a apel·latius castellans, que, en ser formes mar-

caades dins del discurs, adquireixen freqüentment valors irònics.

2. Pel que respecta a la semàntica, l'estudi dels centres temàtics ens demostra que ni són tants ni tan diferenciats com en principi es podria esperar; és, per tant, perfectament possible efectuar una anàlisi estructural dels malnoms utilitzant un nombre reduït de variables.

3. Finalment, l'estudi de les condicions d'ús dels renoms ens ha permès esbrinar quins són els trets sociolingüístics que els parlants consideren pertinents a l'hora d'utilitzar la llengua.

BIBLIOGRAFIA

- Actes del X Col.loqui General de la Societat d'Onomàstica. 1- d'Onomàstica Valenciana.* Universitat de València. Conselleria d'Administració Pública de la Generalitat Valenciana. València, 1986.
- ALCOVER, A. & F. de B. MOLL: *Diccionari Català-Valencià-Balear.* Palma de Mallorca, 1926-1968.
- CABRÉ, M. T. & G. RIGAU: «Lexicologia i semàntica». *Enciclopèdia Catalana.* Barcelona, 1987.
- COLOMINA, J.: *L'alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística.* Institut d'Estudis Juan Gil-Albert. Diputació Provincial d'Alacant. Alacant, 1985.
- CASANOVA, E.: «Sobre els malnoms d'Aguilent». *Actes del X Col.loqui General de la Societat d'Onomàstica* (vid. supra).
- COROMINES, J.: *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana.* Curial. Barcelona, 1980-1987.
- COROMINES, J. & J. A. PASCUAL: *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico.* Vols. I-V. Gredos, Madrid, 1980-1983.
- COSERIU, E.: «Determinación y entorno». *Teoría del lenguaje y lingüística general.* Gredos, Madrid, 1978, pp. 282-283.
- GREGORY, M. & S. CARROLL: *Language and Situation. Language Varieties and their Social Contexts.* Routledge & Kegan Paul. London-Henley-Bostón, 1978.
- HUDSON, R. A.: *La sociolingüística.* Anagrama. Barcelona, 1981.
- MIRALLES I MONTSERRAT, J.: «Normes per a l'aplec i l'estudi dels malnoms». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica.* I, pp. 29-37.
- MOREU-REY, E.: *Renoms, motius, malnoms i noms de casa.* Millà, Barcelona, 1981.
- MORI, O.: «Observaciones sobre el uso del apodo en la Argentina». *Linguistique Descriptive Phonétique et Lexique.* *Actes du XVII Congrès International de Linguistique et Philologie Romanes.* Vol. III. Marsella, 1985, pp. 399-411.
- ULLMANN, S.: *Semántica.* Aguilar. Madrid, 1986.

NOTES

- (1) El terme **poder** fa referència al fet que, des d'un punt de vista social, l'emissor ocupe una posició inferior o superior al receptor per qualsevol raó: edat, ocupació, etc. El terme **solidaritat** «hace referencia a la distancia social que existe entre la gente: cuánta experiencia compartida poseen, cuántas características sociales comparten (religión, sexo, edad, región de origen, raza, ocupación, intereses, etc.), hasta qué punto están dispuestos a compartir intimidades, y otros factores» (HUDSON, 1981: 134).
- (2) Agraïm des d'ací la seua inestimable col.laboració.
- (3) Són regles variables, segons LABOV (cfr. COLOMINA, 1985: 47), aquelles l'aplicació de les quals depèn tant de factors socio-estilístics —edat, sexe, classe socio-econòmica, ètnia, estil contextual— com de restriccions lingüístiques —contextos gramaticals, tradicionalitat dels mots—.
- (4) Generalment, s'usen noms propis castellans.